

mindössze az a kérdés: valóban akkora teljesítményt jelentett-e ezeknek a monstrumoknak az előállítását? Ugyanígy nem tagadható a stilisztikai zsúfoltságon túl egyfajta képi-látomásos intenzitás sem, és meglehet: akadnak, akik épp az ilyesmit szeretik. De vannak olyanok is, akik nem feltétlenül. És igaz: „A talamoni szöveg tud hátborzongató is lenni, fantasztikus víziókban vad és kegyetlen világok bukkannak fel, de az álmok lágy, elfolyó, elmosódott képeit is képes intonálni.” Csakhogy mi mindent tudott még a szerző, miközben mi minden hiányzik írásaiból...

Talamon Alfonz – jelenleg bőszen elszántsággal folyó – „kanonizálási pere” (mint annyi más hasonló per) szintén nem az irodalmi szakma egyes köreiben belül vagy a kritika és az irodalomtudomány berkeiben zajlik majd le ténylegesen, hanem évtizedek, évszázadok alatt kibomló mindennapi-kulturális recepciótörténetbe ágyazottan. Kanonizálódásának folyamata, amennyiben valószínűleg megindul egyáltalán, akkor fejeződik majd be végérvényesen, ha összegyűjtött vagy összes műveinek eljövendő szerkesztője ún. „ifjúkori zsenéit”, „tizenéves fogalmazványait” sem hagyja majd ki bátortalanul az írásközül. Ha ugyanis tényleg olyan átütő teljesítményről van itt szó, mint azt a szövegek némelyik hivatásos olvasója bizonygatja, akkor aligha kell attól tartani,

hogy a formális teljesség ígézetében végzett szerkesztői-filológusi munka valaha is kárt okoz, és következményeként netán olyan szövegek is az olvasók szeme elé kerülhetnek, amelyek rombolják jelenlegi egyik legfrissebb halott klasszikusunk re-noméját. Mert akkor az esetleges éretlenségek, sutaságok is valóban másképp esnek majd latba, illetve nyilván nem *úgy* fognak éretlenségnek, sutaságnak számítani, ahogyan most még egyes „érett” dolgok is képesek meggondolkoztatni a figyelmes vagy helyenként bizonylankadó figyelmű olvasót... Sőt akkor maradékaink kifejezetten *utazni fognak* a filológia bármily lehangoló tapasztalatokat hozó kiteljesítő munkájára!

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

(Kalligram Kiadó, Pozsony, 2001. 636 o.
3200 Ft)

Bartis Attila: *A nyugalom*

Az író arról ír, hogy ő író, és meghalt az anyja. De egy anya halálába nem tud csak úgy beletörődni egy író. Lehet, hogy ez szakmai ártalom, lehet, hogy több annál. Kényszeresen nekilát, hogy megírja azt, ami az anyjára vonatkozik. Hogy milyen kapcsolatban állt az anyjával

életében. Mindazt, ami a halál előtt fontosnak tetszett.

Az író anyja az íróval élt közös lakásban az anya halála előtt. A csak szakmájának élő, erősen nárcisztikus színész nő évek óta, mióta a színháznál politikai megfontolásból háttérbe szorították, nem mozdult ki a lakásból. Szó szerint nem. Az író látja el, ő biztosítja a hétköznapi élet feltételeit. Amikor éppen nem biztosítja, akkor pedig ír, italozgat, vagy felolvasóestre utazik vidékre.

Közben persze történik ez-az. Az író megismerkedik a nagy Ó-vel, de kapcsolatuk nem felhőtlen; először ugyan megkönnyebbülünk, mert kiderül, hogy a nagy Ó mégsem rákos; utóbb viszont értesülünk sorsáról, melyben eutanázia és nemi erőszak egyaránt szerepel. A nagy Ó-nek nem tetszik továbbá az író és anyja közt szövődő, beteges szimbiózis. Úgyhogy a kapcsolatnak abortusz és elmeegógyintézet a következménye.

Közben kiadják az író könyvét. Ez jó. Mellékesen vad viszonyba kezd az idősödő szerkesztőnővel (különösen veszélyes, élemedett korú bestia); akiről kiderül, hogy bejáratott családi darab: az apja szeretője is volt. Egy kis ideig együtt éltek hármasban az antivilágban: az író apja, anyja (a színész nő) és a szerkesztőnő. Utóbbi mosta az író pelenkáját, mivel az elfoglalt anya-színész nő nem ért rá.

Apropó: apa. Szerény alkalmazott az ÁVÓ-nál, feljelentéseket lek-

torál. Hirtelen felindulásból titkos anyagokkal nyugatra távozik egy diplomáciai küldetés során, mire főnöke, aki „ismeri a játékszabályokat”, föbbe lövi magát. Ő volt a szerkesztőnő férje.

Szintén emigrál az író lánytestvére. Híres hegedűművész lesz nyugaton. Nevében fia levelez az anyával, aki lányát szimbolikusan eltemeti. Közben kiderül, nem hiába: a művész nő nem véletlenül nem ad életjelt, valóban tíz éve halott. Ha kihazudtál magadból mindent, vágd el hegedűhúrral az ereidet, tanácsolta annak idején az író. És így történt.

Az író tehát egyedül marad az üres lakásban, és mi azon tűnődünk, vajon ennek a művészcsaládnak az „átkosban” gyökerező családtörténete példázatértékű-e. A már-már betegesen dekadens *sztori* (amelyben minden eshetőség közül a lehető legmorbidabb változat következik be, vagy ha mégsem, akkor csak azért, mert annál is létezik morbidabb) vajon mítosz-e, vagy cselekmény? Valami, ami történik velünk, vagy olyasmi, amit mi teszünk? Nem egészen mindegy.

Bartis Attila könyve egy szempontból bizonyára példázatszerű: világossá válik belőle, hogy a könyv lapjait betöltő tragikum nem az írói képzelet szüleménye, hanem egyfajta áttétel, metasztázis. A könyv lapjain káosz és tragikus cselekmény találkozik, átszövi egymást a kettő, burjánzásnak indul. Jó lenne op-

timistának lenni, de nem megy. A nyugalom ott fog el, ahol már minden mindegy.

WEÉRY IMRE

(*Magvető Kiadó, Bp., 2001. 1890 Ft*)

Pap Károly életműsorozatához

A töredék-életű Pap Károly életműve befogadásának és felfogásának még nem érkezett el az ideje – számolt be keserű tapasztalásáról 2001-ben a hét kötetbe gyűjtött opust gondozó Kőbányai János, amikor a sorozatot lezárva a Múlt és Jövő Kiadónál megjelent Lichtmann Tamás új monográfiája is arról a mártírsorsának homlokát szegező magyar prózaművészről, aki a zsidó hagyományból és szellemből merített világot „magától értetődő természetességgel az egyetemes magyar irodalom fórumára vitte”. A tisztánlátásra és általában elanyagiasult világunk bálványozott „tartós” cikkeinél tartósabb szellemi értékekre – talán nem az áhított és végül el is nyert szabadság helyett – a mainál elszántabban szomjúhozó holnap nemzedékeknek azonban, biztos állítható, fogódzók lesznek az írói-emberi eszmélmédéshez sodró nyelvi erővel és a konok útkeresés indíttatásával, világirodalmi szinten alkotott remekművei. Mert remekműveknek tekin-

tette őket Móricz, Illyés, Németh László vagy Keresztury Dezso is.

A mindig az Úr orcája előtt az élőknek földjén jární akaró Pap Károly alkotásainak irodalmon túli kisugárzását feldolgozni holnap sem lesz kevésbé kényelmetlen, mint (első-sorban *Zsidó sebek és bűnök* című röpirata miatt) volt a maga idejében, amikor azonban művészet- és élet-szemléletének majdan olyan, ma merőben időszerűtlennek vélt minőségei, mint a morális és szociális érzékenység, küldetéstudat és fogékonyság a végső kérdésekre, újra helyet kérnek majd szívünkben és lelkünkben, a világunkat lakottá tenni igyekvő erők közt, és visszanyerjük, amit oly könnyelműen elvesztegettünk, de nem ment veszendőbe, mert, lám, akadt, aki hősiek magánosságban önként letétbe vette.

Az igazságkereső – ezt a címet adta Pap Károlyról szóló könyvének Lichtmann Tamás, aki új alapokra helyezve írta újra huszoneve közzétett monográfiáját. A dosztojevszkiji ihletésűnek is emlegetett, legtöbbek által, jobbára érintőlegesen, Franz Kafkaéval rokonított életművet eszmekörökre bontva, a párhuzamos életrajzokra emlékeztető eljárással vizsgálja. Kockázatos eljárás egyfelől, s nem is csak Kafka metsző árnyéka miatt – a tudós szerzőtől természetesen távol áll egy „magyar Kafka” keresése –, hanem mert a körkörös szerkesztés óhatatlan ismétlésekhez vezet. Másrészről sze-